

דברי השירה

וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (דברים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א
רב ביהכ"נ 'דברי שיר' ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל mdh036194741@gmail.com

נודה מאד לכל מי
 שיוכל לסייע
 בכיסוי
 התוצאות ההדפסה.
 להנצחות
 לע"ג וכיו"ב,
 נא לפנות למייל
 mdh036194741
 @gmail.com
 או בטל'
 0527129867

פרשת ויחי - צום עשרה בטבת

היה אדם השלם... והשיבו רבי ישראל זצ"ל - נפתלי, נפתלי, במוח שלך ובלב שלך ובמידות שלך תוכל להיות רבי נפתלי השלם...

ולפני כשנה סיפר ידידי הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א, שיהודי אחד שלח לו תמונה איך שהוא נותן לאריה אמיתי בגן חיות לשתות מבקבוק מים, זה היה בארגנטינה ששם החליטו הבעלים של האריה מיד כשנולד לגדל אותו יחד עם כלבים, והאריה התרגל שהוא כלב, וכמו שכלב לא מזיק ולא טורף, כך גם אותו אריה התרגל להיות כלב, והוא כלל לא מודע לכוחות של האריה שיש לו, [ופעם סיפר לי יהודי אחד שגם אמא שלו היתה באותו מקום ונכנסה ללטף את האריה הזה]...

עלינו ללמוד מזה שחס וחלילה להיות כמו האריה שלא מודע לכוחות שיש לו, אלא נדע שיש לנו כוחות עצומים, וכמה שנשקיע יותר נגלה שיש לנו כוחות יותר גדולים, ובעז"ה נזכה לעלות מעלה מעלה.

.....

להוכיח השני מתוך אהבה

בברכות של יעקב לבניו סמוך לפטירתו, מבואר שהוא הוכיח את ראובן שמעון ולוי על כמה דברים שהיה לו להוכיח אותם שעשו בחייו.

והנה ברש"י בתחילת פרשת דברים (א' - ג') מביא מהספרי שיש כמה טעמים מדוע יש להוכיח דוקא סמוך לפטירה ולא מיד לאחר המעשה יע"ש, ויסוד כל הטעם כדי לא לגרום בושה וצער לשני, שאף כשיש צורך להוכיח את השני, צריך להיזהר שזה לא ישבור אותו ח"ו, אלא אדרבה יחזק אותו ויגרום לו ללכת בדרך טובה.

ולכן כשבאים להעיר או להוכיח, זה חייב להיות מתוך אהבה ומתוך רוגע, כי אם התוכחה מגיעה משנאה וכעס, אין ביכולתה להשפיע.

ושמעתי מידידי הגאון רבי חיים פריץ ברמן שליט"א מראשי ישיבת פוניבז', שפעם אחת פגש במלמד שלו בחיידר, ושאל אותו אם הוא עדיין מרביץ עם המקל לילדים, וענה המלמד שהיום כבר הפסיק להכות, והסביר מפני שפעם היו הילדים מבינים שהמטרה בהכאה היא לטובת הילד שיתנהג נכון והיו מבינים שהמלמד עושה זאת מתוך אכפתיות, והיו מקבלים את ההכאה באופן נכון וראוי, אבל במשך הזמן הילדים התחילו להיעלב מכך, ובמקום לחזק אותם זה היה שובר אותם, ואם כך זה מחטיא את המטרה והפסיק עם זה.

ופעם אמר לי מגיד שיעור, שהוא נוהג בעת הבחינה שגם כשאחד התלמידים לא יודע ועונה תשובה לא נכונה, במקום לומר לו שהוא טועה, הוא אומר לו שענה מצוין אבל יש עוד תוספת שחבל שלא אמר ובעז"ה פעם הבאה יאמר בשלימות יותר, ועל ידי כך יש לתלמיד מוטיבציה להצליח, אבל אם אותו תלמיד ישמע שהוא לא יודע והוא לא מצליח, זה רק יגרום לו לחשוב שהוא באמת לא מוצלח...

.....

שמעון ולוי לא קבלו חלק בארץ ישראל

"שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרתיהם" (מ"ט - ה').

כתב הבעל הטורים 'שמעון ולוי אחים, בגימטריא אין להם חלק בארץ'.

חסד ואמת

"ועשית עמדי חסד ואמת אל נא תקברני במצרים" (מ"ז - כ"ט).

כתב רש"י (בד"ה חסד ואמת), חסד שעושים עם המתים הוא חסד של אמת, שאינו מצפה לתשלום גמול.

כוונת רש"י, שחסד לכאורה הוא סתירה לאמת, כי חסד ענינו לפנים משורת הדין, ואמת הוא כפי הדין, ולכן מפרש רש"י שהכוונה לחסד שעושים עם המתים שהוא חסד אמיתי, ויש רמז במילה 'אמת' שזה ראשי תיבות 'אינו מצפה תשלום', ולכן חסד אמיתי הוא חסד עם המתים שאינו מצפה לתשלום [בשם החתם סופר].

ובספר האפריון עה"ת [לבעל הקיצור שו"ע] וכן מהרש"ג ביארו באופ"א, שחסד היינו הבקשה שיוסף ישבע על כך אע"פ שאינו חייב להישבע, אך לאחר שישבע כבר יהיה חייב לאמת את דבריו, וזה הכוונה שיהיה גם חסד וגם אמת, חסד על מה שישבע ואמת לאחר שנשבע.

ובתפילה כל יום אנחנו אומרים את הפסוק במיכה (ז' - כ') "תתן אמת ליעקב חסד לאברהם", ושם מבאר המלבי"ם את השינוי לשון כפי הנתבאר, שהשבועה שנשבע הקב"ה לאברהם היתה חסד, כי הרי עדיין לא נתחייב מצד ההבטחה לגאול את עם ישראל וליתן להם את כל הארץ, אבל אצל יעקב שזה כבר היה לאחר שנשבע לאברהם ויצחק, א"כ הוא נתחייב לאמת את השבועה, ולכן אצל אברהם זה נקרא חסד ואצל יעקב זה נקרא אמת.

.....

כל אחד ינצל את כוחותיו

"ויברכם ביום ההוא לאמור בך יברך ישראל לאמר ישמך אלקים כאפרים וכמנשה וישם את אפרים לפני מנשה" (מ"ח - כ').

כתב רש"י (בד"ה בך יברך ישראל), הבא לברך את בניו יברכם בברכתם, ויאמר איש לבנו וישמך אלקים כאפרים וכמנשה.

יש להקשות, מדוע ענין זה של 'בך יברך ישראל' זהו ברכה בשבילם, לכאורה אי"ז אלא גילוי שאחרים יברכו את בניהם שיהיו כאפרים וכמנשה, אבל מה הברכה לאפרים ומנשה בעצמם.

ושמעתי מאחי הרה"צ רבי מרדכי שליט"א ביאור נפלא, שיעקב אבינו התכוון שאף הם יתברכו להיות כאפרים וכמנשה בשלמות, שינצלו את כל הכוחות העצומים שלהם, וכך אפרים יהיה אפרים בשלימות ומנשה יהיה מנשה בשלימות, ואז גם אחרים יברכו את בניהם שיהיו כאפרים וכמנשה.

ובאמת שזה יסוד גדול מאוד, שכל אחד ינצל את הכוחות שהקב"ה נתן לו, ובמקום לחפש כל הזמן אצל אחרים לטוב ולמוטב, על האדם לדעת מה הם היכולות ומה הם הכוחות המיוחדים שיש לו, ואותם לנצל כראוי.

וידוע מה שמסופר על הגאון רבי נפתלי מאמסטרדם זצ"ל, שאמר פעם לרבו מרן הגר"י מסלנט זצ"ל, שאילו היה לו את המח של השאגת אריה, ואת הלב של בעל היסוד ושורש העבודה, ואת המידות של רבו [ר' ישראל], הוא

ויש להקשות, בשלמא שבט לוי לא קיבלו חלק בארץ כמבואר בפסוקים, אבל שבט שמעון קיבלו חלק כמו שאר השבטים. אכן כן הוא האמת שלשבט שמעון לא היה נחלה לעצמם בארץ, וכמו שכתוב ביהושע (י"ט - א') "ויצא הגורל השני לשמעון למטה בני שמעון למשפחותם ויהי נחלתם בתוך נחלת בני יהודה", הרי מבואר ששבט שמעון קיבלו נחלתם בתוך נחלת שבט יהודה, וכ"כ שם הגר"א (בד"ה בתוך נחלת בני יהודה) 'דהיינו שלא קבלו חלק בא"י לא שמעון ולא לוי משום קללת יעקב אפס, לשמעון אמר אחלקם ביעקב דהיינו שיטול חלק בתוך שבט אחר, אבל בלוי אמר ואפיצם בישראל, שלא יטול חלק בתוך שבט אחד אלא נפוץ על פני כל אחיו מעט מזה ומעט מזה, ומבואר שאף שבט שמעון לא קיבלו נחלה בארץ בפני עצמם, וכ"כ הרד"ק (יהושע ט"ו - ל"ב) ע"ש, והדברים מפורשים ברש"י בדברי הימים א' (ד' - כ"ז), וכן ברש"י בפרשת וזאת הברכה (ל"ג - ז) ע"ש.

[ועי' ביאור נוסף בספר דעת נוטה למרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל תשובה קט"ו].

עשירות של יששכר

"יששכר חמר גרם" (מ"ט - י"ד).

אונקלוס תרגם 'יששכר עתיר בנכסין', והיינו שהיה עשיר בנכסים.

ויש להקשות, א"כ מדוע הוא נצרך לזבולון שיפרנס אותו, כמו שכתוב ברש"י (פסוק י"ג) 'שהיה זבולון עוסק בפרקמטיא, וממציא מזון לשבט יששכר והם עוסקים בתורה'.

ו"ל בפשיטות שבאמת כל העשירות של יששכר היתה מזבולון, ואה"נ שזבולון לא עסק בסחורה אבל זבולון העשיר את יששכר.

ובספר טעמא דקרא כתב בזה מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל 'עני העוסק בתורה אין בזה כ"כ רבנותא, אבל על יששכר העידה התורה וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה, ואעפ"כ ויט שכמו לסבול עול תורה ויהי למס עובד', וזה הוכחה שמכיר ערך התורה [ר' אפרים פוטולסקי ז"ל בשם מרן החזון איש זצ"ל].

ועוד יש לפרש שיששכר היה עשיר בנכסים רוחניים, וכמו שידוע בשם מרן הסטייפלר זצ"ל שאמר שהעשירות שכתב הרמ"א שיש למי שהוא סנדק התקיים אצלו במה שזכה להוציא את כל ספרי הקהילות יעקב, שזה עשירות הכי גדולה שיש, ואף יששכר היה עשיר בקניינים ונכסים רוחניים.

סדר הקבורה של האבות

"אבי השביעני לאמר הנה אנכי מת בקברי אשר כריתי לי בארץ כנען" (נ' - ה'). רש"י הביא לפי פשוטו שהכוונה כמו כי יכרה איש, והיינו שהוא בעצמו חפר הקבר.

יל"ע מדוע יעקב כרה לעצמו קבר שנים רבות קודם פטירתו, וכן קשה מדוע לא חשש שהבור יהיה למכשול ושמהו יזקק בו. ועוד, הרי אסור להשאיר קבר פותח ליום אחר.

והנה בפסוק להלן (י"ד) כתוב 'וישב יוסף מצרימה הוא ואחיו וכל העלים אתו לקבר את אביו אחרי קברו את אביו', ולכאורה המילים 'אחרי קברו את אביו' נראים מיותרים, ומה כוונת הפסוק בזה.

וידוע מה שפירשו בזה בשם הרוגצ'ובר, על פי הגמ' ביומא (דף ל"ז ע"א) דאיתא שם 'שלשה שהיו מהלכין בדרך, הרב באמצע גדול בימינו וקטן משמאלו', ועל פי זה יש להקשות, דמסתבר שבתחילה קברו את יצחק לשמאלו של אברהם, כמו בעלמא שהולכים שנים בדרך שהגדול הולך לימין והקטן לשמאל, ומעתה שבאו לקבור את יעקב היכן יקברוהו, אם יקברוהו לימין אברהם נמצא שיעקב לימין ויצחק הגדול לשמאל, אלא בהכרח שבשעת

קבורת יעקב הוציאו את יצחק מקברו וקברוהו לימין אברהם, ואז קברו את יעקב בקבר של יצחק לשמאל אברהם, וא"כ זהו כוונת הפסוק 'לקבור את אביו - אחרי קברו את אביו' דהיינו אחרי קברו את אביו של יעקב, משום דמתחילה הוציאו את יצחק וקברוהו לימין אברהם ואז קברו את יעקב משמאל לאברהם.

ומעתה יל"פ שזה כונת הפסוק 'בקברי אשר כריתי לי' שהכונה לקבר שהוא כרה ליצחק אביו, כמו שכתוב בפסוק שיעקב קבר את יצחק, וכוונת הפסוק שמתחילה שיעקב אבינו כרה את הקבר זה היה על דעת שהוא עצמו יקבר שם לאחר שימות, ומה שעכשיו קובר שם את יצחק זהו על תנאי עד שהוא עצמו ימות, ובכך ליכא חסרון במה שיצחק נקבר בקבר שאינו נעשה בשבילו, וא"ש.

צום עשרה בטבת

השנה חל עשרה בטבת בערב שבת, ולענין הלכה יש כמה נפק"מ, גם שלא אומרים 'אבינו מלכנו' ונפילת אפים במנחה [משנה ברורה סימן תקנ"ג סק"א, ולגבי אבינו מלכנו כן מבואר במשנה ברורה בסימן תר"ב סק"ג], וכן אע"פ שבשאר צומות בעל נפש יחמיר על עצמו לא להתרחץ, מכ"מ כשחל בערב שבת אין להחמיר ברחיצה בחמין מפני כבוד השבת [שם סק"ו].

והנה מובא בשו"ע (סימן תקפ"ט סעי' ב') שתענית צדיקים להתענות אף בח' ובט' בטבת, וכתב הש"ע הטעם - 'בשמונה בטבת נכתבה התורה יונית בימי תלמי המלך והיה חשך בעולם שלשה ימים, ובט' בו לא נודע איזו היא הצרה שאירע בו', [ובמשנה ברורה סק"ג כתב לגבי ט' בטבת - 'ובסליחות שלנו איתא שמת עזרא הסופר'].

והנה יש להבין מהו הצרה הגדולה שנכתבה התורה ליונית, ומדוע היה חושך בעולם שלשה ימים על כך, ועד כדי כך שמובא בחז"ל 'שהיה אותו היום קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל' [מסכת סופרים א' ז' ועוד].

ובספר תודעה (עמ' ר"ב) כתב על זה - 'משל למה הדבר דומה, לארי שניצוד וכלאוהו בסוגר, קודם שנכלא היו הכל יראים מפניו ובורחים, עכשיו הכל באים ומציצים בו ואומרים היכן גבורתו של זה, כך התורה כל זמן שהיא נתנונה ביד ישראל ומתפרשת על ידי חכמיו בלשונה לשון הקודש, הכל חרדים מפניה ומתיראים להטיל בה דופי, אפילו בן נכר שחשקה נפשו בתורה אף הוא לא היה לו מגע עם התורה עד שנכנס תחילה תחת כנפי השכינה ומדבר בלשון הקודש ומבין טעמי תורה, כיון שכלאו את התורה בתרגום יוני כאילו ניטלה יראתה ממנה, וכל הרוצה בא ומציץ בה, וכל הרוצה לפגום בא ופוגם'.

וממשיך לבאר - 'ולפיכך דימו חכמים תרגום התורה ליונית ליום שנעשה בו העגל, שכשם שהעגל לא היה בו ממש ועובדיו חשבוהו לממש, כך אין בתרגום ממשו של תורה, אעפ"כ כל הגויים שרואים אותו מדמים בנפשם שכבר יודעים את התורה ואומרים על התרגום זאת התורה והרי כבר ידעוה'.

והנה בעשרה בטבת כתב המשנה ברורה (תקמ"ט) שבו סמך מלך בבל נבוכדנצר הרשע על ירושלים, והביאה במצור ובמצוק ומוזה נמשך החורבן, וידוע מש"כ החתם סופר (ח"ב ויקרא דרשות ז' אדר) מהמדרש שבצום עשרה בטבת זהו זמן הדין אם יבנה בית המקדש באותה השנה יעו"ש, ועל כן יש להתחזק בצפיה לבנין בית המקדש ולהשראת השכינה, והרי המשנה ברורה שם מביא בשם הרמב"ם - 'ולכן חייב כל איש לשום אל לבו באותן הימים ולפשפש במעשיו ולשוב בהן, כי אין העיקר התענית כמש"כ באנשי ניונה וירא ד' את מעשיהם ואמרו חז"ל את שקם ואת תעניתם לא נאמר אלא את מעשיהם ואין התענית אלא הכנה לתשובה'.

ויהי רצון שנזכה שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, ותן חלקנו בתורתך, ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות, אמן.